

DE SNUITKEVER *PACHYRHINUS LETHIERRYI* NIEUW VOOR NEDERLAND

(COLEOPTERA: CURCULIONIDAE)

Theodoor Heijerman

Het aantal soorten snuitkevers dat inheems genoemd kan worden, neemt de laatste jaren gestaag toe. Ook nu weer maken we melding van een nieuwe soort, en genus, die zich in ons land heeft weten te vestigen, namelijk *Pachyrhinus lethierryi*. Of we blij moeten zijn met deze aanwinst is maar de vraag. Het betreft hier hoogstwaarschijnlijk geen natuurlijke uitbreiding. De opmars van deze soort naar het noorden van Europa is vrijwel zeker het gevolg van transport van de voedselplanten tussen tuincentra en kwekerijen.

INLEIDING

Op 28 april 2007 plaatste natuurfotograaf Albert de Wilde een afbeelding van een hem onbekende snuitkever op de website van Waarneming.nl, met een determinatieverzoek. Het exemplaar was gefotografeerd in zijn huis te Koudekerke (Zeeland) (Amersfoortcoördinaten 027 389). Bij nadere bestudering bleek het te gaan om *Pachyrhinus lethierryi* (Desbrochers, 1875) (fig. 1), een nieuwe snuitkever voor de Nederlandse fauna. Na gericht zoeken op de vermoedelijke voedselplanten werden in de tuin nog tientallen exemplaren vastgesteld, met name op enkele exemplaren van de Leylandcypres *Chamaecyparis x leylandii* (ook wel Leylandconifeer genoemd). Op 23 mei 2007 heb ik een bezoek gebracht aan de tuin in Koudekerke en is ook in de nabije omgeving gezocht naar deze soort. *Pachyrhinus lethierryi* werd die dag wederom in de tuin in Koudekerke vastgesteld maar ook in groot aantal aangetroffen te Klein-Valkenisse (AC 024 390) en Borssele (AC 040 384). In beide laatste gevallen zaten de dieren op *Chamaecyparis*-bomen die in een windsingel rond een boomgaard waren aangeplant. Daarbij konden vele honderden dieren van een enkele boom worden geklopt.

Op de website van Nederpix.nl werd door natuurfotograaf A. Verkuijl een foto ter determinatie aangeboden waarbij het om *P. lethierryi* bleek te gaan. De kever werd op 14 april 2007

gefotografeerd in zijn tuin te Rotterdam. Ook op Waarneming.nl stond een foto van *P. lethierryi*, als ongedetermineerde snuitkever. Dit exemplaar was gefotografeerd door A. Verburg op 21 april 2007, te Uithoorn (AC 117 473).

VOORKOMEN IN EUROPA

Tot het genus *Pachyrhinus* Schönherr, 1823 (= *Scythropus* (Schönherr, 1826)) behoren tien Europese soorten. Hiervan komen er zes alleen voor in Spanje en één in Spanje en Portugal. *P. squamosus* (Kiesenwetter, 1851) is bekend van Spanje, Portugal en het vasteland van Frankrijk. Van de tien soorten heeft *P. mustela* (Herbst, 1797) het grootste areaal: Oostenrijk, Bosnië en Herzegovina, Hongarije, Duitsland, het Europese deel van Turkije, Bulgarije, Kroatië, Liechtenstein, Luxemburg, Tsjechië, Slowakije, Slovenië, San Marino, het vasteland van Italië, Roemenië, Zwitserland, Vaticaanstad en recent ook Engeland (Denton 2005). Deze soort komt verder voor in Noord-Afrika en de Nearctis. *Pachyrhinus lethierryi* is van oorsprong bekend uit Frankrijk (o.a. Corsica) en Italië (o.a. Sardinië) en is daarmee de enige soort van het genus die niet in Spanje voorkomt (Hoffmann 1950, Abbazzi et al. 1994, Alonso-Zarazaga 2007). De soort wordt overigens door Hoffmann (1950) van Sicilië genoemd maar Abbazzi et al. (1994) noemen haar

Figuur 1. *Pachyrhinus lethierryi*.
Foto Albert de Wilde.
Figure 1. *Pachyrhinus lethierryi*.
Photo Albert de Wilde.

Figuur 2. *Pachyrhinus lethierryi*
var. *lostiae*. Foto Albert de Wilde.
Figure 2. *Pachyrhinus lethierryi*
var. *lostiae*. Photo Albert de
Wilde.

in hun overzicht van de Italiaanse snuitkever-
soorten alleen van Sardinië.

OPMARS

Getuige een groot aantal nieuwe meldingen is
P. lethierryi duidelijk bezig met een opmars naar
het noorden van Europa. Germann et al. (2005)
berichten over de eerste vangst in het Rheinland,
waar de soort in juni 2005 werd aangetroffen in

een tuin in Mönchengladbach. De soort was in
2003 al in het zuidwesten van Duitsland aan-
getroffen (Rheinheimer 2003).

Ook in Frankrijk verschuift de arealgrens naar
het noorden. Hoffmann (1950) noemt het voor-
komen in de Provence, Languedoc, Corsica,
Vaucluse, Bouche-du-Rhône, Var en de Aude.
De soort is daarna gemeld van Île de France
(Neid 1966), Lot (Tempère & Pericart 1989),
Parijs (Inglebert 1999), Loir-et-Cher (Inglebert &

Figuur 3. *Pachyrhinus lethierryi* var. *lostiae*, vers adult, nog in het bezit van één valse kaak. Foto Theodoor Heijerman.

Figuur 3. *Pachyrhinus lethierryi* var. *lostiae*, young adult, with one deciduous mandible. Photo Theodoor Heijerman.

Voisin 2001), Corrèze, Limousin (Delalande 2002). Sadorge (2003) ving *P. lethierryi* op diverse plaatsen in het westen van Frankrijk. Plas & Chabrol (2003) geven een kaartje van het tot dan bekende voorkomen in Frankrijk. In 2004 ving Laurent Schott (in Plant et al. 2006) de soort meer naar het noorden, bij Boulogne sur Mer. Germann (2005) meldt *P. lethierryi* voor het eerst uit Zwitserland, waar in 1990 en 1993 vier exemplaren verzameld zijn.

In Engeland is de soort eveneens recent gevestigd (Plant et al. 2006). De eerste exemplaren zijn daar op 26 april 2003 verzameld in Hertfordshire en inmiddels is de soort bekend van een groot aantal plaatsen uit in totaal tien 10x10km-hokken, allemaal gelegen in het zuidoostelijk deel van Engeland.

HERKENNING

Het genus *Pachyrhinus* kan van *Polydrusus* worden onderscheiden aan de hand van de afmetingen en de vorm van de kop. *Polydrusus*-soorten hebben een slanke kop en een snuit die ongeveer even lang als breed is en die vooraan niet voorzien is van een glad oppervlak. Bij *Pachyrhinus*-soorten is de kop relatief breed en is de snuit veel korter dan breed en voorzien van een halfcirkelvormig glad oppervlak (Smreczynski 1981).

Pachyrhinus mustela is in Duitsland vastgesteld in tien van de 18 onderscheiden regio's waaronder Rheinland en Westfalen (Köhler & Klausnitzer 1998). Het is dus niet denkbeeldig dat ook deze soort ooit Nederland gevonden zal worden.

Pachyrhinus lethierryi kan van *P. mustela* en *P. squamosus* worden onderscheiden op grond van de voorfemur, die bij eerstgenoemde getand

is en bij de twee andere ongetand. Verder is *P. lethierryi* aan de bovenzijde bedekt met kleine, ronde en dicht opeenstaande, overwegend groene schubben, terwijl bij *P. mustela* deze schubben langgerekt en grijs- tot zilverkleurig zijn. Ook is *P. mustela* duidelijk groter dan *P. lethierryi*. De afmetingen die in de literatuur gegeven worden verschillen echter. Zo geven Plant et al. (2006) respectievelijk 5,5-8,5 mm en 3,6-4,5 mm op, en Hoffmann (1950) noteert 7-9 mm en 4-5,5 mm. Bij meting van een klein monster (n = 20) afkomstig van de vindplaats bij Koudekerke, varieerde de lengte van 3,95-5,5 mm, met een gemiddelde van 4,59 mm. Hierbij is de lengte gemeten van de voorrand van de ogen tot aan het uiteinde der dekschilden. Het is me niet bekend op welke wijze beide andere auteurs de lengte hebben vastgesteld.

Hoffmann (1950) noemt een tweetal variëteiten van *P. lethierryi*, namelijk var. *lostiae* Desbrochers, 1903 en var. *lateralis* Schilsky, 1925. De bovenzijde is bij de typische vorm dicht bedekt met kleine, ronde, groengekleurde schubben. Bij de vorm *lostiae* zijn de schubben van de kop en/of de thorax meer koperkleurig brons of goudkleurig zodat het dier een tweekleurig uiterlijk krijgt (fig. 2, 3). Plant et al. (2006) noemen deze kleur roze. Bij de vorm *lateralis* zijn bovendien de zijkanten van de elytra meer koperkleurig. Wij hebben beide vormen in Zeeland aangetroffen.

CONCLUSIE

Hoffmann (1950) noemt *Cupressus sempervirens* (als *C. fastigiatus*), *Juniperus oxycedrus* en *J. phoenicea* als voedselplanten van *P. lethierryi*. De door ons vastgestelde exemplaren bevonden zich allemaal op *Chamaecyparis*. In Engeland is *P. lethierryi* verzameld van *Chamaecyparis x leylandii*, *Thuja* en *Juniperus chinensis* (Plant et al. 2006). In Duitsland vonden Germann et al. (2005) de soort in groot aantal op *Thuja occidentalis*. Het betreft hier dus allemaal voedselplanten die in tuinen en parken als sierboom worden aangeplant en die bij tuincentra te verkrijgen zijn. Laurent Schott (in Plant et al. 2006)

karacteriseert *P. lethierryi* als een zeer invasieve soort en neemt aan dat de verspreiding verloopt via transport van de genoemde voedselplanten door de mens. Dit lijkt een veel meer voor de hand liggende verklaring dan uitbreiding van het areaal als gevolg van het veranderende klimaat.

DANKWOORD

Graag wil ik Albert de Wilde (Koudekerke) harte-lijk danken voor het beschikbaar stellen van foto's en waarnemingen en voor de gastvrijheid tijdens de verzamelexcursie in zijn tuin.

LITERATUUR

- Alonso-Zarazaga, M.A. 2007. Fauna Europaea: Curculionidae: *Pachyrhinus*. – Fauna Europaea version 1.3, www.faaner.org.
- Abbazzi P, E. Colonnelli, L. Masuti & G. Osella 1994. Coleoptera Polyphaga XVI (Curculionidae). – Checklist delle specie della fauna Italiana 61: 35-64.
- Delalande, R. 2002. *Pachyrhinus lethierryi* Desbrochers, 1875 en Corrèze. – Le Coléoptériste 5: 125.
- Denton, J. 2005. *Brachyderes incanus* (Linnaeus) and *Pachyrhinus mustela* (Herbst) (Curculionidae) in Surrey - new to Britain. – Coleopterist 14: 1-5.
- Germann, C. 2005. *Pachyrhinus lethierryi* (Desbrochers, 1875) signalé pour la première fois en Suisse (Coleoptera, Curculionidae: Polydrusini). – Bulletin Romand d'Entomologie 23: 57-59.
- Germann, C., F. Bahr, C. Bayer, L. Behne, G. & U. Müller, P. Sprick & H. Winkelmann 2005. Nachweis von *Pachyrhinus lethierryi* (Desbrochers, 1875) und *Otiobrychus crataegi* Germar, 1824 am Niederrhein (Deutschland: Rheinland) (Curculionidae: Entiminae: Polydrusini). – Weevil News 28: 1-3.
- Hoffmann, A. 1950. Coléoptères Curculionides, première partie. – Faune de France 52: 1-486.
- Inglebert, H. 1999. Coléoptères de « Paris intra-muros » (suite). Ceux qui arrivent, ceux qui survivent, ceux qui sont « rare » ... – L'Entomologiste 55: 137-138.
- Inglebert, H. & J.F. Voisin 2001. *Pachyrhinus lethierryi* Desbrochers, 1875 dans le Loir-et-Cher. – Le Coléoptériste 42: 90.

- Köhler, F. & B. Klausnitzer (red.) 1998. Verzeichnis de Käfer Deutschlands. – Entomologische Nachrichten und Berichte, Beiheft 4: 1-185.
- Neid, J. 1996. *Pachyrhinus lethierryi* Desbrochers en Val-d'Oise (Col. Curculionidae). – Bulletin de liaison de l'Association des Coléoptéristes de la Région Parisienne 27: 63.
- Plant, C.W., M.G. Morris & N.F. Heal 2006. *Pachyrhinus lethierryi* (Desbrochers, 1875) (Curculionidae) new to Britain and evidently established in south-east England. – Coleopterist 15: 59-65.
- Plas, L. & L. Chabrol 2003. *Pachyrhinus lethierryi* (Col. Curculionidae) dans l'ouest de la France (suite). – Bulletin de la Société Linnéenne de Bordeaux 31: 183-184.
- Rheinheimer, J. 2003. *Pachyrhinus lethierryi* Desbrochers in Suedwestdeutschland (Coleoptera: Curculionidae). – Mitteilungen Entomologischer Verein Stuttgart 38: 17-18.
- Sadorge, A. 2003. *Pachyrhinus lethierryi* Desbrocher, 1875 (Coléoptère Curculionidae) dans l'Ouest de la France. – Bulletin de la Société des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France 25: 207.
- Smreczynski, S. 1981. Unterfamilie Brachyderinae. – Die Käfer Mitteleuropas 10: 240-273.
- Tempère, G. & J. Péricart 1989. Coléoptères Curculionidae, quatrième partie. – Faune de France 74: 3-534, [i-ii].

SUMMARY

Pachyrhinus lethierryi, a new species of weevil for the Dutch fauna (Coleoptera: Curculionidae)

Pachyrhinus lethierryi is reported for the first time from the Netherlands. Many specimens were collected from *Chamaecypariss x leylandii* on several localities in the province of Zeeland. This weevil seems to be established in our country. *Pachyrhinus lethierryi* originates from the mediterranean area and is currently expanding its range in Europe. The succesful spread to the north is most likely facilitated by transport of its food plants to and from garden centres and nurseries rather than the effect of global warming.

Th. Heijerman
 Leerstoelgroep Biosystematiek, sectie Diertaxonomie, Wageningen Universiteit
 Postbus 8031
 6700 EH Wageningen
 theodoor.heijerman@wur.nl